

ושלילית, באינדיבידואליות, בזיכרונות רגשיים חזקים, בהתעסקות במוות, במחלות ומחדים, בתחושות אשם ובמצבי רוח דפרסיביים ולעתים אובדיניים.

עדותו להמצאתו של רגישות-היתר הפסיכולוגיות נמצאו בסדרה של מחקרים על מחוננים. כך מצאו קיטו (Kiano, 1990) עקב והפסטון (Tucker & Hafenstein, 1997) דפוסים בולטים של רגישות-יתר במחקרים איכותיים בקרב ילדים מחוננים צעירים כבר מגיל 4. לינד (Lind, 2001b) מצאה רגישות-יתר בקרב ילדים ומבוגרים מחוננים. ווב (Webb, 1998) מצא בהתנסויותיו הקלויות כמטפל וחוקר שאנשים מחוננים, במיוחד בגיל ההתבגרות, נוטים יותר להתמודד עם דפרסיה אקזיסטנציאלסטית שנובעת מהיעמות עם הסוגיות הבסיסיות של הקיום כמו מוות, חופש, בידוד וחוסר משמעות. סוגיות אלה מצריכות כושר הפשטה ופלקציה גבוהים המצויים אצל מחוננים, יתר על כן, אנשים מחוננים נוטים יותר לחוות אידילטיים מכיוון שהם מסוגלים לדמיין את האפשרויות של ארץ דברים יכולים להיות. אולם המציאות נופלת הרחק, בדרך כלל, מהאידיל ואז הם מתאכזבים מרות ונאלצים להתמודד עם תסכולים שונים שנובעים מאי העקבות, האבסורדיות, והצביעות שהם רואים סביבם. דפוסים ההתמודדות עם תסכולים אלה עשויים להתבטא בעיסוק אינטנסיבי בתחומים שונים החל מנושאים אקדמיים וכלה בכתות למוניות. תסכולים עשויים גם להשתקף בתקופות של הנתקות מהעולם או בניסיונות נואשים להשתתף.

ווב (1998, 1995), ופקר ואטקינס (Parker & Atkins, 1995) ואורני (Orange, 1997) תיארו תופעה נוספת הפועה יותר בקרב ילדים, מתבגרים, ומבוגרים מחוננים, פרפקציוניזם, או השאיפה לשלמות. אורני אף פיתחה שאלון שנקרא בוחן הפרפקציוניזם (Perfectionism Quiz) שמתאר את מרכיביה של תופעת הפרפקציוניזם כתופעה רב-מימדית. מרכיביה של תופעה זו כוללים:

- צורך לארגון וסדר (need for order and organization).
- צורך לקבל אישור מאחרים (need for approval of others).
- דרישות עצמיות אובססיביות-קומפולסיות (obsessive-compulsive demands on self).
- חרדות ודאגות יתר (anxiety and excessive worry).
- בעייתיות בקבלת החלטות (indecision).
- ציפיות גבוהות מאחרים (high expectations from others).
- מהירות יתר בפעילות (hurried, driven).
- השהיית יתר של פעילויות (procrastination).
- בטחון עצמי נמוך בקשר עם אחרים (low interpersonal confidence).

בנושאים המעניינים אותם, תוך הזנחה של מחויבויות אחרות, מפריעה למחלך הרגיל של הפעילות בכתה. האנרגיה והצורך בפעילות עלולים להיתפס כפעילות יתר מצדקה. יכולת החשיבה העצמאית מתבטאת לפעמים בברוקריות, המאיימת על תלמידים ומורים. העדר הקונטרוליות של הילדים הממחננים, במיוחד הציוריים שבהם, המעלים ספיקות לגבי מסורות, חוקים וסמכות מערער את המסורת.

על פי גורספן (Geenspen, 1998) ניתן להגיע להבנה עמוקה יותר של אנשים מחוננים על ידי בחינת העולם הסובייקטיבי של רגשות ותגובות רגשיות יותר מאשר על-ידי בחינת העובדות החיצוניות הנצפות אודות ביצועי ההתנהגות (משך החינה, 2000, עמ' 3).

בהתייחסות להבנת העולם הסובייקטיבי של מחוננים, צברה בשנים האחרונות תאוצה משמעותית תיאורית רגשות-היתר הפסיכולוגית (Overexcitability) שפותחה על-ידי דברובסקי ופירובסקי (1992, Dabrowski & Pechowski). לפי תיאוריה זו, רגשות ואינטנסיביות רגשית הינן חלק מהחוויה הפסיכודברתית של מחוננים. כך מפגנים מחוננים רגישות-יתר מסוגים שונים כדי לשחרר מחתים רגשיים. במקום להתייחס לרגישות היתר האלה כאל בעיות נוירולוגיות, דברובסקי ופירובסקי מתייחסים אליהן כאל פוטנציאלים חוביים לצמיחה, או כפוטנציאל התפתחותי (Developmental Potential).

מהם הסוגים השונים של רגישות היתר הפסיכולוגיות? דברובסקי ופירובסקי מונים 5 סוגים הבולטים:

1. רגישות-יתר פסיכודברתית (Psychomotor Overexcitability), רגישות יתר זו באה לידי ביטוי בעודף אנרגיה מוטורית שמשתקפת בהתנהגויות כמו נכונות לקחת המון משימות עצמיות ובעצבנות המשתקפת בהתנהגויות כמו טיקים, כסיסת צפורניים ואימפולסיוניות.
2. רגישות-יתר חושית (Sensorial Overexcitability). רגישות-יתר חושית מתבטאת בהנחיות חושית חזקה של הגאות ואכזבות, בעיין רב במגדים ובהופעה חיצונית ובהתאווה לתכשיטים ואביזרי קישוטי.
3. רגישות-יתר אינטלקטואלית (Intellectual Overexcitability). רגישות-יתר זו קשורה לפעילות מואצת ואינטנסיבית של המוח ובה לא לדי ביטוי בסקרנות בלתי נלאית, ברצון להבין תופעות לעומק, ולהגיע לאמת, ולא דווקא בהישגים אקדמיים.
4. רגישות-יתר של הדמיון (Imaginational Overexcitability). רגישות-יתר זו משתקפת בדימוין פעיל במיוחד שנושיו להתבטא בשימוש מוגבר בדימויים, בפנטזיות, בהמצאותיות, בתשומות לכ תזויתית ואפילו בחלומות בהקיא.
5. רגישות-יתר אמורלית (Emotional Overexcitability). זוהי רגישות-יתר הנצפית ביותר. רגישות-יתר אמורלית מתבטאת בתופעות פסיכוסומטיות, בקיצוניות של רגשות חיוביות